

Список бібліографічних посилань:

1. Фихте И. Г. Замкнутое торговое государство. Пер. с нем. Э. Э. Эссека. – М.: Изд. КПАССАНД, 2010. – 162 с.
2. Вышеславцев Б. Этика Фихте. Основы права и нравственности в системе трансцендентальной философии. – М.: Б. и. – Разд. паг.
3. Фихте И. Г. Основные черты современной эпохи. Пер. с немецкого Л. М. – СПб., 1906. – 168 с.
4. Грищук В. К. Философско-правовая парадигма ответственности человека: монографія. – Хмельницький: Хмельниц. ун-т управління и права, 2015. – 640 с.

УДК 340

Олександра Владиславівна ГОЛОВКО,

доцент кафедри суспільних та гуманітарних дисциплін Харківського державного університету харчування та торгівлі, кандидат історичних наук, доцент

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ В УСРР У 1919-1933 РОКАХ

Велику увагу переможна радянська влада на завершальному етапі Громадянської війни та після її завершення приділяла вихованню нових поколінь будівників соціалізму і комунізму, формуванню нової людини, повністю підпорядкованої панівній тоталітарній ідеології. Нігілістичне ставлення до права як буржуазного явища, домінування революційної доцільності над законністю – все це робило юридичні аспекти суспільних процесів другорядними порівняно з політичною волею більшовицької партії. Теза про швидке відмирання держави і права при соціалізмі не справдилася, тому правові форми збереглися як реалізація диктатури пролетаріату.

Отже, і виховання нової радянської людини також ґрунтувалося на приписах радянського класового права: передусім Конституції УСРР, законодавчих та підзаконних актів, у тому числі різноманітних директив та інструкцій. Конституція УСРР 14 березня 1919 р. діяла впродовж десяти років. На її основі здійснювалась перебудова суспільного ладу в Україні, була сформована радянська модель правового статусу громадян з відмовою від приватної власності та поділом за класовою ознакою. Згідно з партійною програмою та рішеннями радянського уряду, виховання дітей, починаючи з наймолодшого віку, повинно було стати повністю прерогативою суспільних спеціально уповноважених органів. В УСРР прихильником нової педагогіки та формування її державно-правових засад став Г. Гринько – нарком народної освіти республіки. Під його керівництвом була розроблена концепція радянської системи освіти та

виховання підростаючого покоління в УСРР. Сім'я не могла бути центром виховного процесу, оскільки Г. Гринько вважав, що в Україні відбувалася деградація традиційних сімейних основ і виховання дітей відбувалося під впливом вулиці [1].

На початку 20-х рр. XX ст. в республіці інтенсивно створювалися державні і суспільні заклади виховання. Це було наслідком економічної розрухи, безпритульності, сирітства мільйонів дітей [2, с. 29], прагнення більшовиків тотально контролювати освітньо-виховні процеси, що виразилося в утопічній концепції повної заміни усіх навчальних та виховних закладів дитячими будинками [3, с. 26-28]. Окрім цього, відбувалося масове залучення жінок до сфери суспільного виробництва і сім'я поступово втрачала можливість приділяти належну увагу вихованню дітей [1, с. 12]; що супроводжувалося руйнацією дореволюційної педагогіки, таврованої як буржуазна [4, с. 223].

Уряд радянської України в досить складній політичній та соціально-економічній ситуації вважав за необхідне інтенсивно розвивати систему дошкільного виховання як один з найбільш важливих чинників збереження життя дітей, які залишилися без батьків у роки громадянської війни. Поруч з тим, ставилося завдання впровадження комуністичної ідеології у виховання і свідомість підростаючого покоління. І це друге завдання було не лише ідеологічним, а й політико-правовим пріоритетом, який втілювався у відповідних нормативно-правових актах. 1 липня 1920 р. НКО УСРР видав вказівку «Про соціальне виховання дітей» [3, с. 26-28]. У ній були накреслені конкретні шляхи, спрямовані забезпечити у країні соціальний захист безпритульних і голодуючих дітей, ставилися стратегічні завдання поступової заміни загальноосвітньої школи дитячим будинком, у якому виховуються усі діти віком до 15 років. Як вже зазначалося вище, керівництво НКО УСРР помилково вважало, що сім'я негативно впливає на виховання дитини нового суспільства. У доповіді наркома народної освіти УСРР Г. Гринька на I Всеросійській нараді з питань освіти від 17 жовтня 1920 р. підкреслювалось, що постійно і незмінно поширюється процес розпаду сім'ї та зменшується її значення як джерела виховного впливу [5, с. 10]. У подальшому Г. Гринько продовжував відстоювати тезу щодо нездатності сім'ї позитивно впливати на виховання дитини. Так, у 1922 р. він стверджував, що «...сім'я втрачає здатність турбуватися про дітей» [5, с. 21].

І у правовій політиці, і у правозастосовній практиці УСРР послідовно проводилася лінія щодо вирішальної ролі суспільства у житті людини, її навчання й виховання з витісненням «несуспільних» виховних впливів – насамперед сім'ї. Окремі освітньо-виховні заклади – дитячий садок, школа, позашкільний заклад – повинні були злитися в «єдиний соціальний організм» з суспільним соціальним вихованням. Ним мав стати дитячий будинок [6, с. 42]. Так, у постанові НКО УСРР від 25 травня 1921 р. під назвою «Система соціального виховання дітей УСРР» зазначалося:

«Дитячий будинок повинен затримувати своїх вихованців і після так званого дошкільного віку – аж доти, коли дитині буде 15 років» [7, с. 118].

Проте, загальний перехід до системи соціального виховання з її основою – дитячим будинком – був нереальним. Не вистачало приміщень, спеціального обладнання, кваліфікованих педагогів. Це був шкідливий і утопічний комуністичний експеримент. Отже, система освіти, задекларована в Україні на початку 20-х рр. XX ст., не була реалізована у повній мірі, а вже у середині 20-х років від неї практично відмовилися.

Список бібліографічних посилань:

1. Гринько Г. Очередные задачи советского строительства в области просвещения. – Харьков: Тип. Б. Бенгис, 1920. – 126 с.
2. Липинський В. Становлення і розвиток нової системи освіти в УРСР у 20-ті роки. – Донецьк: Вид. Донецьк. ун-ту, 2001. – 248 с.
3. Про соціальне виховання дітей // Збірник декретів, постанов, наказів та розпоряджень по Народному Комісаріату освіти УРСР. – Вип. 1. – Харків: Вид. НКО УСРР, 1920. – С. 26-28.
4. Русова С. Вибрані твори. – К.: Освіта, 2001. – С. 223-224.
5. Гринько Г. Очерки советской просветительской политики. – Харьков: ДВУ, 1923. – 194 с.
6. КПРС в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК. – К.: ДПВ, 1979. – Т.2. – 320 с.
7. Культурне будівництво в Українській РСР (1917-1941 рр.) // 36. документів. – Т.1. – К.: ДПВ, 1969. – 620 с.

УДК 340.151

Світлана Юрїївна ОБРУСНА,

професор кафедри управління у сфері цивільного захисту Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗУ, доктор юридичних наук, доцент

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ В СУДОВІЙ СИСТЕМІ В МЕЖАХ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ У XI-XVIII СТОЛІТТЯХ

З виникненням держави однією із найважливіших її функцій стало забезпечення здійснення правосуддя. Вважають, що у вітчизняній історії слово «суд» вперше згадано у Статуті князя Володимира «Про десятини, суди і людей церковних», датованому XI століттям. [1]. Відтоді і до нині залишається актуальною проблема організації діяльності судів та формування такої їх системи, що забезпечувала б здійснення справедливого правосуддя.

У різні періоди історії у поняття «правосуддя» мало неоднаковий